

Kaisa Toppinen

TÄSSÄ JA NYT, YHDESSÄ MUSIIKKIA TEHDEN

Sovituksia lauluyhtyeelle

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Kevät 2019**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2019	Tekijä/tekijät Kaisa Toppinen
Koulutusohjelma Musiikki		
Työn nimi TÄSSÄ JA NYT, YHDESSÄ MUSIIKKIA TEHDEN Sovituksia lauluyhtyeelle		
Työn ohjaaja Kirsti Rasehorn, Heli Uusimäki		Sivumäärä 25 + 2
Työelämäohjaaja Heli Uusimäki		
<p>Opinnäytetyössä pohditaan, onnistuuko sovittaminen isommassa ryhmässä, yhdessä tehden. Tavoitteena oli tehdä sovituksia lauluryhmän itse valitsemille kappaleille, jotta joskus voidaan pitää oma konsertti. Jokainen ryhmän jäsen toi 1–2 omaa kappaletta, joissa oli taustalla jokin oma henkilökohtainen tarina tai tunne. Kappaleita tulee olemaan 16, joista tähän työhön valikoitui neljä. Ryhmässä oli 12 naista, jotka olivat innolla mukana keksimässä stemmoja, erilaisia rakenteita ja tehosteääniiä. Ja nämä kaikki neljä kappaletta ovat a cappella, ilman soitinsäestystä.</p> <p>Tässä työssä tarkastellaan ryhmän dynamiikkaa ja kappaleiden sovittamista yhdessä. Toimintatapana käytettiin improvisointia ja sovittamista musiikin teorian kautta lähestyen. Hiljainen tieto oli tärkeässä roolissa tässä projektissa. Kaikilla ryhmän jäsenillä ei ollut musiikin teoriaopintoja taustalla, mutta kuitenkin kuorolaulutaustaa löytyi jokaiselta. Heillä oli kokemuspohjaista tietämystä siitä, millaisia stemmoja lauluissa voi olla. Tässä luotiin uutta kokeillen, kuunnellen ja miettien, tehdäänkö muutoksia. Eri vaihtoehtoja vertailtiin ja valittiin paras, lopulliseen versioon. Prosessissa edettiin sykleittäin melodian ja sanoituksen herättämien tunnelmien pohjalta uusiin sovituksiin.</p> <p>Tämä opinnäytetyö sisältää neljä sovitusta, ja työ ryhmässä jatkuu vielä uusien sovitusten parissa. Menetelmä osoittautui toimivaksi tässä ryhmässä. Kyselyn pohjalta ryhmäläiset olivat tyytyväisiä toimintaan: matkaan tarttui luottamusta omaan nuottikorvaan, ja rohkeutta ja uskallusta tuli lisää. Tämä oli myös voimaannuttava kokemus, hieman erilaista kuoro- tai lauluryhmätoimintaa. Kaikki voivat olla mukana sovitusten teossa.</p>		
Asiasanat hiljainen tieto, improvisointi, kuoro, lauluyhtye, luova prosessi, osallistaminen, sovittaminen ryhmässä, toimintatutkimus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date April 2019	Author Kaisa Toppinen
Degree programme Music		
Name of thesis HERE AND NOW, MAKING MUSIC TOGETHER. Arrangements for the vocal ensemble.		
Instructor Kirsti Rasehorn, Heli Uusimäki		Pages 25 + 2
Supervisor Heli Uusimäki		
<p>This thesis deliberates if it is possible to arrange music in a bigger vocal group, by doing together. The goal was to do arrangements for songs chosen by the members themselves, and subsequently this ensemble was to prepare a concert. Each member of the group brought one or two songs with a personal story or a feeling behind. Altogether there would be 16 songs, of which four were selected for the thesis. There were 12 women in the ensemble, who were enthusiastic to come up with harmonies, different structures and sound effects. The chosen four songs and arrangements are all a cappella.</p> <p>This work examines the dynamics of the group and the arranging of the songs as a group. Working methods included improvisation and arranging by means of music theory. Tacit knowledge had an important role in this project, since not all members of the group had a background of music theory studies, but everyone had a background in choir singing. They had experience-based knowledge of what kinds of harmonies can be in songs. The choir members created new arrangements by testing, listening and thinking about making changes. They compared different options and chose the best for the final version. The process progressed cyclically, based on melodies and lyrics-inspired moods to new arrangements.</p> <p>Although the four arrangements are now finished, the work in the group still continues. The collaboration was effective in this group and based on a half-structured questionnaire, the group members were satisfied with the activity: choir members got more confident to trust their own ears for music, and also became more self-confident and courageous. Moreover, this was an empowering experience, because the approach to choir or vocal group activities was different proving that everyone can be involved in doing arrangements.</p>		

Key words

activity analysis, arrangement in a group, choir, creative process, improvisation, inclusion, tacit knowledge, vocal ensemble

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	3
2.1 Laadullinen tutkimus.....	3
2.2 Toimintatutkimus.....	4
2.3 Hiljainen tieto	5
2.4 Puolistrukturoitu teemakysely laulajille	5
3 KOLLEKTIIVINEN SOVITTAMINEN	7
3.1 Ryhmässä toimiminen.....	7
3.2 Sovittaminen laulajille	8
4 PROJEKTIN KUVAUS	11
4.1 Ryhmän kuvaus.....	11
4.2 Projekti alkaa	11
4.3 Suunta sovituksille	12
4.4 Pokka.....	13
4.5 Sun särkyä anna mä en.....	15
4.6 Miten ja miksi.....	18
4.7 Eipä tiennyt tyttö.....	19
5 POHDINTA.....	21
LÄHTEET	25
LIITTEET	
LIITE 1 Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty	
LIITE 2 Kysely	

1 JOHDANTO

Kokkolassa on persoonallinen kuoro, VoxPihlaja, jossa olen laulanut vuodesta 2012 lähtien. Olen saanut toimia siinä myös varajohtajana, jota olen tälläkin hetkellä. Pari vuotta sitten tuli ajatus pienemmän, niin sanotun keikkakuoron perustamisesta, joka vastaisi pienistä esiintymisistä, esimerkiksi syntymäpäiväkeikoista, minne koko 40 hengen kuoro ei mahtunut. Minua pyydettiin pikkukuoron vetäjäksi sekä laulajaksi, ja siihen suostuin.

Idea opinnäytetyöhöni tuli tästä lauluryhmästä. Haluamme pitää konsertin, mutta meillä ei ollut sovituksia valitsemillemme kappaleille. Ajattelimme sovittaa yhdessä. Tätä aihetta on tutkittu aika vähän, joten nyt oli hyvä tehdä kokeiluja, mikä menetelmä toimii ryhmässä ja mikä ei. Ammattimaiset lauluyhtyeet, kuten Club for Five, Rajaton ja The Real Group työstävät yhdessä sovittaen ja kouluttavat muita asian tiimoilta.

Tämä on laadullinen tutkimus, joka perustuu ryhmän toiminnasta tekemiini havaintoihin. Tutkimuksessa toteutuu prosessin kehä -ajatus, jossa tehdään jotain, sitten katsotaan mitä siitä tuli. Seuraavaksi pohditaan voiko siitä tulla menetelmä vai täytyykö muokata vai hylätä kokonaan. Reflektoidaan ja reagoidaan, tarvittaessa muutoksia tehden. Opinnäytetyö edustaa laadullista tutkimusotetta ja siinä on hyödynnetty metodina sekä tapaus- että ennen kaikkea toimintatutkimusta.

Tavoitteena on, että lauluryhmä sovittaa kappaleet tulevaan konserttiin luovia menetelmiä käyttäen yhteistoiminnallisesti. Poikkeuksellista tässä työssä on se, että tämä porukka on harrastajaryhmä, joilla ei ole sovittamisesta koulutusta. Tutkin sitä, miten eri toimintatavoilla ryhmässä saadaan erilaisia äänimaisemia ja kuinka niitä voi käyttää sovitettaviin kappaleisiin. Saammeko käyttökelpoisia rytmikuvioita ja melodioita esimerkiksi yhteisellä improvisoinnilla? Onko yhteistoiminnallinen sovittaminen täyttä kaaosta, vai muodostuuko sieltä hienoja kokonaisuuksia?

Empiiristä tutkimusaineistoa kerään nauhoittamalla tapaamisia ja alkuun teen myös oppimispäiväkirjaa. Teen myös ryhmäläisille kyselyn, josta saan tietoa, kuinka he ovat tämän projektin kokeneet. Tässä opinnäytetyössä keskityn tutkimaan neljän kappaleen sovituksen syntyä ja lopputulosta. Sivutuotteena voi tarkastella sitäkin, mitä ryhmälle, sen toimintatavoille tai ryhmäläisten musiikkisuhteelle tapahtuu prosessin aikana?

Kuorotoiminta on hieno harrastus aikuisten parissa. Vakituista työtäni teen lasten ja perheiden kanssa Kokkolan suomalaisella seurakunnalla lastenohjaajana. Olen aloittanut siellä kirkkomuskaritoiminnan 2010 vuoden alussa, ja syksystä 2009 olen ohjannut lasten lauluryhmä Kultajyvää. Muskaritoiminta on lähellä sydäntäni ja sitä teen edelleen. Ammattikorkeakouluopintojen myötä olen saanut tutustua aikuisten kanssa tehtävään työhön, eikä sekään ole hassumpaa.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä opinnäytetyössäni käytän laadullista tutkimusotetta ja sen menetelminä tapaus- ja toimintatutkimusta. Työssä toteutuu prosessin kehä -ajatus, joka on kuvattu Ikkunoita tutkimusmetodeihin I-kirjassa, toimintatutkimuksen spiraalina. Toiminta etenee sykleissä ja sitä pyritään reagoiden muuttamaan. (Aaltola & Valli 2001, 177.) Tutkimuksen edetessä ryhmäläiset, johon luen mukaan myös itseni, olemme mukana muuttuvassa prosessissa ja opimme samalla. Tässä oppiminen perustuu tutkivaan, yhteistoiminnalliseen ja kokemukselliseen oppimiseen. Käytän työkaluna havainnointia ja teen lopuksi vielä puolistrukturoidun teemakyselyn laulajille.

2.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus perustuu havaintoihin, joita tutkitaan ja tulkitaan. Tässä tutkimusmuodossa kirjoitetaan paljon ylös ideoita ja havaintoja. Omassa tutkimuksessani olen pitänyt päiväkirjaa sekä äänittänyt tapaamisiamme. Tutkimus etenee yksittäisistä havainnoista yleisiin, kokonaisuutta ymmärtäviin merkityksiin. Tutkimuksen edetessä syntyy teoreettista pohdintaa, ja uusi toimintamalli kirkastuu. Laadullisen tutkimuksen tekoa on verrattu salapoliisin työhön: tutkimuksen aikana saadaan vihjeitä, niitä tutkitaan ja katsotaan mihin se johtaa. Tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kerätään todellisissa tilanteissa. Siinä suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Luotetaan enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa. Tutkitaan siis yksittäisiä tapauksia, ihmisen toimintaa, jota ei mitata. Tutkittavien näkökulmat pääsevät esille ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 260, 160.) Omassa tutkimuksessani tarkastelen ryhmäsovittamisen ilmiötä ja haasteen muodostaa prosessin hiljaisen tiedon tiedostaminen ja sanallistaminen.

Pertti Alasuutari kertoo vuonna 2009 Tampereen yliopistolla pitämässään luennossa laadullisesta tutkimuksesta, että se perustuu arkielämän tilanteissa tehtyjen havaintojen analysointiin. Havaintoja ihmisistä voi tehdä siinä hetkessä, missä olemme tai teksti-, äänite-, filmi tai videoaineistojen perusteella. Hänen ajatuksensa mukaan kaikki havainnot tulee olla selitettävissä tehdyn tulkinnan puitteissa. Hän väittää, että puhtaita faktoja ei ole olemassa. Siinä mielessä ymmärrän tämän, että laadullisen tutkimuksen tulosta ei voida yleistää vaan tapaukset ovat esimerkkejä, joista voi poimia ideoita ja vinkkejä toimivista käytännöistä. Hän kertoo myös, että ei ole valmista kaavaa, millä voisi mitata laatua. (Alasuutari 2009.)

Tässä työssä kokeilen lauluryhmän kanssa erilaisia tapoja, joiden avulla saamme tehtyä uusia sovituksia rytmimusiikkia edustavista lauluista. Olemme valinneet 16 kappaletta ohjelmistoon ja tähän tutkimukseen otan mukaan ne neljä, joista teemme a cappella -versioita. A cappella -lauluissa ei ole soitinsäestystä, vaan kaikki musiikki tehdään ihmisäänellä.

Tutkimuksen empiiristä aineistoa kerään seuraavasti: tallennan ryhmätapaamisemme videolle ja varmuuden vuoksi vielä sanelimelle, jotta kaikki ideat tulevat varmasti kuulluiksi. Kirjoitan myös päiväkirjaa. Lopputuloksena löytyy tälle ryhmälle ominainen tapa sovittaa sekä uudet sovitukset lauluista.

2.2 Toimintatutkimus

Toimintatutkimukseksi kutsutaan tutkimusstrategiaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa tutkimuskohteeseen, sen toimintaan tai ympäristöön niitä kehittävästi ja parantavasti (Koppa 2015).

Toimintatutkimus on tutkimukseni päämenetelmä. Tässä tutkija osallistuu toimintaan, jossa tieteellisyys ja käytännöllisyys yhdistyy (Koppa 2015). Toimintatutkimuksen ensisijainen tarkoitus on tutkia ja kehittää ihmisten yhteistoimintaa, joten se on luonteeltaan sosiaalinen prosessi. Toimintatutkimuksessa teoria sisältyy käytäntöön, jonka voi ajatella myös päinvastoin - käytäntö sisältyy teoriaan. Amerikkalainen sosiaalipsykologi, Kurt Lewin, on sanonut saman asian näin: ”Mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria.” Toiminta etenee sykleittäin: ensin on suunnitelma, sitten toiminta, seuraavaksi havainnoidaan ja reflektoidaan toimintaa, mistä seuraa paranneltu suunnitelma ja jälleen toiminta, havainnointi ja reflektointi ja näin toiminta kehittyy. (Aaltola & Valli 2001, 171–177.)

Tässä tutkimuksessa kokeillaan eri menetelmiä sovitukseen tekoon; lauletaan erilaisia stemmavaihtoehtoja, kuulostellaan ja pohditaan aikaansaannoksia sekä reagoidaan muutostarpeisiin sovituksia muokaten. Toisin sanoen toiminta tapahtuu sykleittäin. Samalla me voimme oppia uutta ja kehittyä toiminnassamme. Toivottavasti löydämme meille ominaisen tavan toimia. Kyseessä on luova, myös tutkiva ja oppiva prosessi, jossa painottuu kokemuksellinen ja yhteistoiminnallinen oppiminen, erityisesti vielä hiljainen tieto.

2.3 Hiljainen tieto

Käytännön kokemuksen kautta syntyy hiljaista tietoa. Hiljaisen tiedon olemusta on kuvattu näin: ”tiedämme enemmän kuin pystymme kertomaan”. On kerrottu, että ihmisen tietoisuus on kuin jäävuori, josta näkyy vain huippu. Se mikä jäävuoresta ei näy, on tietoisuutta, jota ihmiset eivät osaa ilmaista sanoin, mutta se näkyy heidän toiminnassaan erilaisina tapoina ja tuntemuksina. (Nuutinen. Jyväskylän yliopisto.)

Hiljainen tieto on toiminnan varmuutta. Se on voitu oppia esimerkin kautta mestari-oppipoika-suhteessa. Auli Toom kirjoittaa artikkelissaan kollektiivisesta, yhteisöjen hiljaisesta tiedosta, jota esiintyy esimerkiksi työyhteisössä. Se näkyy yhteisenä toimintatapana, jota ei ole kirjoitettu ylös minnekään, vaan se on muotoutunut heille ominaiseksi tavaksi toimia. Hän kertoo vielä, että kontekstisidonnainen hiljainen tietäminen on välitöntä reagoimista tilanteessa ja kykyä ratkaista ongelmia tarkoituksenmukaisella ja mielekkäällä tavalla. (Toom, Onnismaa, Kajanto 2008, 33–52.)

Tässä projektissa ryhmäläisillä on mahdollisuus luoda uutta yhteisen tekemisen, kokeilemisen, ajattelemisen sekä uusien ideoiden esiintuomisen lomassa. Ryhmäläiset ovat aktiivisia toimijoita ja sovitukset rakentuvat prosessissa pala palalta kokonaisuuksiksi, joihin tulee näkemystä jokaiselta ryhmäläiseltä. On kiehtovaa, ettei koskaan aloittaessa tiedä, mihin lopputulokseen päädytään. Jokaiselta löytyy hiljaista tietoa siitä, millaisia omat stemmat voisivat olla. Jokainen on laulanut kuorossa ja saanut tuntumaa erilaisista sovituksista. ”Tästähän tuli vähän kuin Eskon sovitus”, sanoi yksi ryhmäläinen, kun huomasi, että käytimme jotain samantyylistä ideaa kuin aikaisempi johtajamme ja sovitusten tekijä VoxPihlajassa.

2.4 Puolistrukturoitu teemakysely laulajille

Puolistrukturoidussa kyselyssä kysymykset ovat kaikille samat. Valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. Teemahaastattelussa aihe on määrätty etukäteen. (Aaltola & Valli 2001, 26.)

Tein kyselyn paperiversiona ja sen sai tehdä nimettömänä. Rohkaisin kirjoittamaan kaiken juuri niin, miten ajatteleekin, rehellisesti. Hyvät asiat kannattaa kirjoittaa, koska ne ovat säilyttämisen arvoisia. Huonot asiat kannattaa tuoda esiin, koska niistä voi oppia, niitä voi kehittää ja muokata paremmiksi tai jättää pois kokonaan. Tässä ovat kysymykset:

Mikä toimintatapa sovituksia tehtäessä oli sinulle luontevinta ja miksi?

Mikä ei mielestäsi toiminut?

Oletko oppinut jotain projektin aikana?

Saitko äänesi kuuluviin ryhmässä, saitko osallistua tarpeeksi? Jos vastaus on ei, minkä koet vaikuttaneen siihen? Jos vastaus on kyllä, mikä sen sai mielestäsi aikaan?

Vapaa sana:

Kokonaisuudessaan tämä löytyy LIITTEESTÄ 2

3 KOLLEKTIIVINEN SOVITTAMINEN

Sovittaminen on teoksen musiikin luovaa muuntelua. Jotta kyse on sovituksista, sovittajan luovan panoksen teoksen uuteen asuun pitää olla selvästi tunnistettavissa. Sovittaja siis lisää teokseen uusia musiikillisia elementtejä, jota säveltäjän alkuperäisessä luomuksessa ei ole. (Teosto 2018.)

Yllä on Teoston sanoin kerrottu mitä on sovittaminen. Yleensä sovittamistyö tehdään yksin tai pienessä ryhmässä. Bändityöskentelyssä sovittaminen yleensä on kollektiivista eli yhteisöllistä. Ryhmässä saattaa olla mukana kaikki bändin jäsenet. Tässä työssä ryhmässä on 12 henkilöä. Sovitamme siis kaikki yhdessä tehden, emme jakaudu pienryhmiin sovittamisen aikana, vaan olemme kaikki yhdessä. Kollektiivisuus on yksilöllisyyden vastakohta, se on yhteisöllistä.

3.1 Ryhmässä toimiminen

Ryhmä on joukko ihmisiä, jotka kommunikoivat toistensa kanssa. Ryhmä pyrkii saavuttamaan sille asetetut tavoitteet. Ryhmän tavoite on myös säilyttää kiinteys. Kiinteys auttaa pääsemään tavoitteeseen ja sitouttaa ryhmäläisiä. Ryhmäläisten vuorovaikutus ja dynamiikka synnyttävät roolit ryhmään. Ensimmäisenä syntyy johtajan rooli, sen jälkeen ryhmää ylläpitävät roolit. Näitä ovat muun muassa rohkaisijat, välittäjät ja sovittelijat. Ryhmädynamiikaksi kutsutaan Kurt Lewinin mukaan sitä kenttää, johon kuuluu ryhmän jäsenten keskinäinen jännite, voimavarat, motiivit, kiinnostukset ja tunteet. Tässä vielä toimivan ryhmän tunnusmerkkejä: 1. Vuorovaikutus riittävän avointa, monipuolista ja rakentavaa. Jäsenet pyrkivät ymmärtämään toisiaan. 2. Jäsenet ovat sitoutuneet tavoitteisiinsa. 3. Ryhmä toimii yhteisesti sovitujen pelisääntöjen mukaan. 4. Ryhmäläiset ovat ottaneet vastaan ryhmän antamat roolit. 5. Kaikkia kuunnellaan, huomioidaan ja rohkaistaan. 6. Mikäli mahdollista, pyritään päätöksenteossa yksimielisyyteen. 7. Ryhmä kehittyy toimintatavoiltaan ja sopeutuu uusiin tilanteisiin. 8. Työnjako selkeä. 9. Ryhmän jäsenet kykenevät käsittelemään palautetta ja oppimaan siitä. 10. Ryhmän jäsenet ottavat vastuuta ja ovat motivoituneita. 11. Ryhmä on riittävän kiinteä suoriutumaan tehtävistään. 12. Ryhmän sisäiset ongelmat eivät näyttele merkittävää roolia. (Kauppila 2005, 85–86, 92–93, 107–108.)

Ryhmän toiminnan alkuvaiheessa on hyvä sopia pelisäännöistä. Ryhmässä, missä käytetään luovuutta ja halutaan uusia ideoita, on ideointivaiheessa toimivaa kieltää ei-sanana käyttö sekä täysi hiljaisuus ideoille. Peder Karlsson (2016) kertoo ideoihin vastaamisesta ja niiden vaikutuksista:

Kyllä = nopeasti etenevä, idea saa positiivista vahvistusta.

Ei = stop, idea kuolee.

Ehkä = hitaasti etenevä, idea pysyy hengissä. Kyllä- tai ei-päätös voidaan tehdä myöhemmin.

Hiljaisuus = epäselvyys, idean keksijän täytyy yrittää vain tulkita muiden ajatuksia. Tarkoittaako hiljaisuus kyllä, ei vai ehkä?

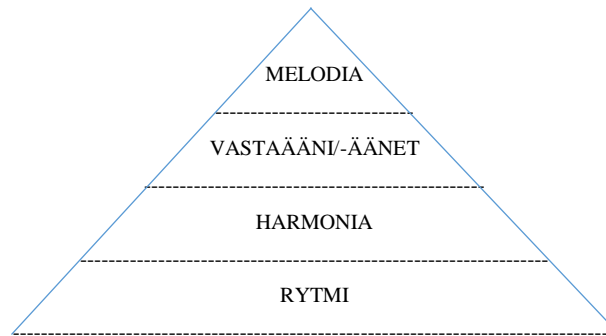
Peder Karlsson (2016) kertoo luovan syklin huoneista: Huoneessa 1 mielikuvitus pääsee valloilleen. On äärettömästi mahdollisuuksia, ehkä pieni kaaos, on hauskaa, on tunteita, mietitään tavoitteita, ollaan motivoituneita. Huoneessa 2 tehdään valintoja, ollaan kiinnostuneita ja uteliaita, tehdään tavoitteita, ollaan käytännöllisiä ja järkeviä. Huoneessa 3 ryhmän toiminta on saavuttanut jotain konkreettista, julkaistavaa. Huoneessa 4 saadaan palautetta ja vastauksia. Palautteen ansiosta voidaan jatkaa sykliä ja palata eri huoneisiin ja jalostaa sitä, mitä ryhmä on tekemässä. (Karlsson, 2016.)

Tämä lauluryhmä on toiminut yli vuoden, ja VoxPihlajassa olemme laulaneet jo kaikki pidemmän ajan, joten tunnemme toisemme. Tämän ryhmän kanssa oli helppo sopia hiljaisuus- ja ei-kiellosta. Se otettiin hyvin vastaan. Ideointivaiheissa kaikki uskalsivat sanoa mielipiteensä. Ja ideoita tulee tosi hyviä ja erilaisia. Niistä olemme kokeilun kautta päässeet yhteisiin päätöksiin. Jos joku kohta jää auki, päätöstä ei synny, niin olemme sopineet, että minä saan päättää asian.

Ryhmän vahvuus on keskinäinen luottamus. Jokainen uskaltaa kertoa asiansa. Osa on vähän hiljaisempia, mutta he uskaltavat sanoa sen, että olen vähän hiljainen ja hidas. Sen jälkeen hänelle osataan antaa aikaa ja kuunnella hänen ideansa. Nopeammin ajatuksensa esiin tuovat tuntevat myös itsensä ja sanovat, että suu puhuu ensin ja sitten vasta ajatus tulee mukaan. Tämän projektin toisessa kokoontumisessa kävimme jokaisen vahvuuksia läpi ja siinä puhuimme myös luonteenpiirteistä. Uskon, että tämän takia ilmapiiri on hyvä, koska tiedämme toistemme luonteet. Jokainen voi tulla ja olla omana itsenään ryhmässä, omalla paikallaan. Meitä jokaista tarvitaan, on hyvä, että olemme erilaisia.

3.2 Sovittaminen laulajille

Timo Lehtovaara (2014) kirjoittaa Sovitusoppaassa sovituksen kerroksista. Hän on piirtänyt sen pyramidin muotoon, jossa alimmaisena – perustana on rytmi, sitten tulee harmonia, vastääni/-äännet ja melodia.

KUVIO 1. Pyramidi sovituksen kerroksista (Lehtovaara 2014, 2).

Laulajille voi kirjoittaa kaikenlaista, mitä musiikin parista löytyy: klassista, kansanmusiikkia, gospelia, pop-jazz-musiikkia ja kaikkea muuta. Stemmojen äänialat ovat jossain määrin kuorokohtaisia, mutta yleisesti voidaan sanoa, että naiskuorossa sopraano 1 laulavat $c^1 - b^2$, sopraano 2 $a - f^2$, alto1 $g - d^2$ ja alto 2 $e - c^2$. (Lehtovaara 2014, 2, 75–76.)

Tässä on ohjeita, jotka kannattaa pitää mielessä, kun alkaa tekemään sovituksia laulajille.

Perusohjeita laulajille kirjoittamiseen:

1. Pyri liikuttamaan stemmaa seuraavan soinnun lähimpään säveleen.
2. Jokaisen suuren hypyn pitäisi olla soivan lopputuloksen kannalta perusteltu.
3. Vältä hyppäämistä soinnun lisäsävelille. Niihin kannattaa tulla asteikkokululla.
4. Mieti mistä laulajat löytävät tauon jälkeisen lähtöään.

Laula itse kaikki stemmat läpi. Kuoromusiikissa äänenkuljetuksen loogisuus on tärkeää.

(Lehtovaara 2014, 75.)

Laulajille sovittamisessa on hyvä tuntea heidän ominaisuuksiaan sekä mielenkiinnonkohteita. Tästä on hyvä aloittaa. Seuraavaksi voi miettiä, tekeekö tavallisen sopivaa sovitusta vai laittaako laulajille jotain haastetta mausteeksi mukaan. Alussa kannattaa tehdä jonkinlainen tavoite, minkälaisen sovituksesta haluaa tehdä. Esimerkiksi, muokataanko laulua paljonkin vai pysytäänkö uskollisena alkuperäiselle, mikä on laulun käyttötarkoitus? Laulajien ja stemmojen lukumäärä täytyy myös tietää. Opettele sitten laulu hyvin, kokeile erilaisia tyylivaihtoehtoja. Ideoita voi ottaa sanoituksesta, saa myös hassutella ja kokeilla jotain aivan hölmöäkin. Kun ideoita on kertynyt, on päätösten aika, mitkä ideoista ottaa käyttöön. (Kannisto 2018.)

Luonnosteluvaiheessa ideoita saattaa olla paljonkin. Karsintaa täytyy tehdä. Yhteen sovitukseen ei kannata laittaa liian monta elementtiä. Ideoiden selkeä sijoittelu kokonaisuuteen on sovittajan haasteista suurimpia. (Lehtovaara 2014, 1.)

Kun alkaa kirjoittamaan ylös sovitusta, kannattaa aloittaa kirjoittamalla melodia ensin. Seuraavaksi voi jatkaa esimerkiksi jostain näistä: rakenne, inspiroivat yksityiskohdat, bassolinja, harmoniaideat. Harmoniassa voi miettiä haluaako perinteisen kuuloista vai jotain muuta, mistä laulajat pitävät. Ehkä jotain tunnelmaltaan jännittyntä tai tiheää harmoniaa, ehkä mukavan rentoa? Yhdistele ideoita, mieti tempo ja tunnelma, ole omaperäinen. Laula, soita, ole leikkisä, nauhoita, kuuntele, kuvittele, toteuta. Pidä taukoa välillä ja sitten uusin silmin ja korvin uudestaan työn pariin. Mieti mikä on mukava laulaa, opi tekemään yksinkertaisesti, älä yli-suorita, käytä intuitiota hyväksi. Sovittajan työn tavoite on: ”Serve the music & don’t try to impress”. (Kannisto 2018.)

4 PROJEKTIN KUVAUS

Tästä alkaa yhteinen matkamme sovittamisen maailmaan. Ryhmä on koossa ja esitettävät kappaleet mietinnässä. Lupaava into matkassa ja toivo tulevasta konsertista siintää mielessä. Sitä ennen on luvassa varmasti paljon työtä, kuuntelua, uuden keksimistä, oivalluksia ja kokeiluja. Tästä se alkaa.

4.1 Ryhmän kuvaus

Ryhmässä on 12 laulavaa naista, johon itse lukeudun mukaan. Sovittamiskokemusta löytyy jonkin verran. Suurin osa on tehnyt stemmoja korvakuulolta, kaksi tietää sovittamisen teoriasta ja on muutama, jotka eivät vielä olleet tutustuneet stemmojen tai sovitusten tekoon. Ryhmästä löytyy soitto- ja laulutaitoa, organisointitaitoa, teatteritaustaa, ohjauskokemusta, tässä hetkessä olevia heittäytyjiä. Laulamme yleensä 2–4 äänisiä lauluja. Ryhmän äänialat ovat sopraano 1 ja 2 sekä altto 1 ja 2. Itse kutsumme 2alttoja leikkimielisesti tenoreiksi. Kokoonpanoamme voi toisinaan kutsua kuoroksi ja toisinaan lauluyhtyeeksi. Lauluyhtyeessä laulaa yhtä stemmaa joko yksi tai kaksi laulajaa, kuorossa taas enemmän. Meidän kokoonpanossamme yhtä stemmaa laulaa kolme laulajaa. Joskus käy niin, että kaikki eivät pääse keikalle töiden tai muiden syiden takia, silloin olemme lauluyhtye. Jos taas kaikki pääsevät mukaan, olemme kuoro.

4.2 Projekti alkaa

Ensimmäisessä tapaamisessamme mietimme tulevan konsertin teemaa ja sitä, mistä saamme esitettävät kappaleet ja sovitukset. Joku ryhmäläisistä kysyi, voisiko tämä liittyä opintoihini ja tässä sitä ollaan nyt yhdessä tekemässä. Päätimme aiheen, jonka ympärille etsiä kappaleita. Jokainen sai tuoda seuraavalle kerralle kaksi tai useamman itselle tärkeän kappaleen, joihin liittyy jokin tarina. Seuraavalla kerralla jokainen sai kertoa tarinansa ja kuuntelimme jokaisesta kappaleesta alkua. Kirjoitin tarinat ylös ja lähetin ne jokaiselle sähköpostiin. Tein myös kyselyn ryhmäläisten musiikkitaustasta ja odotuksista tähän projektiin.

Seuraavaan tapaamiseen mennessä ryhmäläiset olivat kuunnelleet tuotuja kappaleita ja valinneet niistä 15, jokainen oman makunsa mukaan pitäen kappaleen taustalla olevan tarinan mielessä. Äänestimme demokraattisesti ja saimme listan, jossa oli 16 laulua. Kuudenneksitoista lauluksi lisäsimme Mestaripiir-

roksen, joka on ollut jo ohjelmistossamme aikaisemmin. Mietin, onnistutaanko saamaan heti hyvä kokonaisuus vai pitääkö tehdä muutoksia. Onneksi lista oli hyvä ja tasapainoinen, eikä uutta pohdintaa tarvittu. Tässä tapaamisessa päätimme myös, ketkä ovat tarinaryhmässä ja ketkä suunnittelevat käsiohjelman. Tarinaryhmäläiset tekevät kappaleiden esitysjärjestyksen ja tarinan, joka kuljettaa kuulijaa kappaleesta toiseen.

4.3 Suunta sovituksille

Neljänteen tapaamiseemme jokainen toi omasta kappaleesta nuotin tai soinnut ja sanat sekä ajatuksen siitä, mihin suuntaan laulua tahtoi viedä. Kahteen kappaleeseen ei löytynyt nuottia, joten transkriptioin itse toisen ja yksi ryhmäläisistä tekee toisen. Transkriptio on sitä, että kuuntelun perusteella kirjoitetaan laulun melodia nuoteiksi.

Otin mukaan A3-papereita ja teimme jokaisesta laulusta mind mapin, käsitekartan. Jakauduimme kolmeen ryhmään, jossa jokaisessa oli neljä jäsentä ja viisi laulua. Laulun valinnut sai aloittaa omilla ideoilla ja sen jälkeen muut ryhmäläiset lisäsivät omat ideansa. Pyysin, että karttoihin tulisi maininta ainakin näistä:

- Tunnelma ja tyylilaji
- Onko säestystä vai ei
- Tuleeko sooloja
- Millä stemmalla melodia vai vaihteleeko se
- Kaikkea, mitä mieleen tulee.

Jaoin edelliskerralla ”Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty” -lapun, jossa on ideoita sovituksen enemmän. LIITE 1

Mind mapien tullessa valmiiksi, keräännymme yhteen ja jokainen ryhmä esitteli kartat ja sen jälkeen niihin sai kommentoida ja lisätä ideoita. Tunnelma oli innostunut ja eteenpäin vievä. Kirjoitin kaikille mind mapien sisällön sähköpostiin, jotta pysymme samalla kartalla tästä eteenpäinkin.

4.4 Pokka

Lähdimme tekemään ensimmäistä sovitusta puhtaasti improvisoimalla. Improvisointi on työskentelysämme niin sanottua pikasäveltämistä, hetkessä keksittyjä melodioita. Aloitimme lämmittelyharjoituksella: seisoiimme piirissä ja astelimme paikallamme, jolloin saimme jaloista mukavan rytmin harjoituksen taustalle. Jokainen vuorollaan sai sanoa yhden äänen tai tavun ja sen jälkeen kaikki toistivat sen samanlaisena. Toinen kierros mentiin niin, että jokainen sai laulaa jonkin yhden sävelen ja jälleen kaikki toistivat sen yhdessä. Kolmannella kierroksella vaihdoimme askellusta hieman ja jokainen vuorollaan sai laulaa kolme ääntä ja jälleen toistimme sen. (Rigtrup & Kjaer 2013, 74.)

Tämän jälkeen teimme toisen harjoituksen, joka johdattelee hetkessä keksimiseen. Yksi aloittaa tekemällä kolme taputusta, antaa vuoron seuraavalle ja jatkaa omaa taputustaan koko ajan. Seuraava keksii oman taputuksen ja jatkaa sitä ja antaa vuoron taas seuraavalle. Kaikki taputtavat omaa rytmiänsä yhtä aikaa. Kun kierros on tehty, taputus jatkuu ja taputuksen rytmiin sanotaan jotkin äänet ja näin vuorotellen äänet lisääntyvät. Kolmannella kierroksella äänet saavat melodian, jälleen vuorotellen, edellisen jatkessa koko ajan omaansa. (Rigtrup & Kjaer 2013; Uusimäki 2018.)

Ensimmäinen harjoitus meni mukavasti. Kun aloin selittämään toista harjoitusta, ryhmäläisiä hieman jännitti, mutta onneksi jännitys häipyi ja kaikki pääsivät heittäytymään mukaan. Sovimme, että tässä ei voi epäonnistua, koska väärin on mahdoton tehdä. Kaikki äänet ovat sallittuja. Tästä syntynyt kuulokuva muistutti ehkä eniten afrikkalaista musiikkia. Lopuksi ryhmäläiset huokasivat: ”Vau! Se oli hienon kuulosta.”

Tämän harjoituksen jälkeen kerroin rakenteen sovitettavaan kappaleeseen Pokka, ja kertosimme mind mapin, jossa oli seuraavaa:

- Alku rauhallinen, hitaasti kasvava
- Introon jotain uutta sekä säkeistössä toistuvaan introteemaan jotain muuta
- Kertosäkeistöä vähemmän – yksi kerta riittää
- Räppi sopivaan väliin esim. kysymysten jälkeen
- Kertovasti.

Aloimme työstämään sitä vähän samoilla periaatteilla kuin edelliset harjoitukset. Puolet porukasta lauloi melodiana ja puolet keksivät – improvisoivat – säkeistön taukokohtiin jotain. Aluksi ajattelimme, että

taukokohdissa voisi olla jokin sana, joka ikään kuin huokaistaan. Esimerkiksi sanoina voisi olla toivon, paljon. Päädyimme kuitenkin wa-tavuun kokeilun ja kuuntelun kautta. Bridge-kohdassa mietimme, teemmekö samanlaista kuin edellä, mutta sitten eräs ryhmäläisistä ehdotti, että tekisimme kaanonin ”Älä väitä” -kohdasta. Kaikki oli sitä mieltä, että tämä on kokeilemisen arvoinen idea ja niin kokeilimme. Teimme neljä ryhmää ja ensin kokeilimme sitä nopeampana:

Älä väitä, ettei oo sulla muka muistoo
 Älä väitä, ettei oo sulla muka muistoo
 Älä väitä...jne.

Seuraavaksi näin:

Älä väitä, ettei oo sulla muka muistoo
 Älä väitä, ettei oo sulla muka muistoo
 Älä väitä, ettei oo...jne.

Tämän kokeilun jälkeen tuli lisää ideoita. Eräs toinen ryhmäläisistä ehdotti, että voisimme käyttää tätä kappaleen alussa. Siihen tuli myöntäviä vastauksia, joten teimme siitä intron. Keskustelua käytiin siitä, kuinka monesti tätä toistetaan. Se jäi minun päätettäväkseni, kun kirjoitin kotona nuoteiksi nämä ideat. Uskon, että kun harjoitteleme tätä laulua, lopullinen määrä löytyy sen kautta. Tällä hetkellä intro on 8 tahtia. Bridgen alkuun tuli 5 tahtia.

Sitten oli vuorossa kertosaäkeistö. Teimme sen samalla periaatteella kuin säkeistöä. Osa lauloi melodiaa ja osa improvisoi toisia ääniä. Kehotin ryhmäläisiä lähtemään liikkeelle, josko siitä tulisi ideaa esimerkiksi taustarytmiin. Tulisiko harmoniaan pitkää ääntä vai melodian kanssa samaa rytmiä menevää stemmaa. Osa lähti rohkeasti liikkeelle ja sieltä tuli ideaa koreografiaan. ”Kehoni tahtoo lähteä kävelemään uhkaavasti yleisöä kohden!” Ja tästä seuraava jatkoi ideaa. Sovitukseen ei tullut uusia vaihtoehtoja liikumisesta, mutta koreografia on hyvällä alulla!

Uutena elementtinä halusimme tuoda rapin. Laulun valinnut oli kirjoittanut tarinan laulun takaa ja osa tekstistä oli jo vähän rap-muodossa. Tarinan kirjoitusmuoto kaipasi muokkausta, jotta siitä tulisi enemmän rap-tyylinen. Onneksi ryhmässämme on nainen, joka on kiinnostunut sanoituksista ja annoimme hänelle tehtäväksi muokata tekstiä seuraavaksi kerraksi. Mietimme myös minkälaista komppia ja melodiaa laitamme rapin taustalle. Rap-osio oli haastavin kohta, joten sen annoimme hautua seuraavaan kertaan.

Päätimme, että C-osa on yksinäinen suvantokohta ja bridge2 laitamme taas stemmaa. Bridge2 stemmasta tuli vähän erilainen. Tästä keskustelimme, onko liian riitasävelistä. Ajattelimme kuitenkin, että antaa olla näin ja katsotaan myöhemmin, tuntuuko vielä liian erikoiselta tämä kohta. Yksi ryhmäläisistä ehdotti, että Bridge2 loppuisi kuin seinään ja hetken päästä yksi laulaa lopun: ”Mistä sait sen käsityksen?” ja siihen loppuisi koko laulu. Tähän olimme tyytyväisiä ja kokeilimme laulaa vielä koko laulun läpi tosin ilman rap-kohtaa.

Seuraavalla kerralla rap-teksti oli valmis ja työstimme siihen komppia ja harjoittelimme sitä. Jätimme kompin vielä hautumaan. Se tuntui olevan haasteellisinta tässä laulussa. Pallottelimme ideaa, teemmekö sen beatbox-tyylillä vai kehorytmeillä. Ideaksi tuli vielä, että rapin taukokohdassa voisi alkaa laulamaan C-osan, ”Joo, mä tiedän, mitä tunnen” -kohtaa. Se voisi keventää rapia.

Jätimme Pokan hautumaan muutamaksi viikoksi. Palattuamme siihen lähdimme työstämään komppia liikkeen avulla. Sai vapaasti ehdottaa kaikkea mahdollista: tömistyksiä, taputuksia, napsutuksia, erilaisia ääniä, ihan mitä mieleen tuli. Tämän kokeilemisen kautta tulimme siihen tulokseen, että teemme kompin kehorytmeillä. Näistä kokeiluista tein yhteenvedon ja päätin, mitä taustalle tulee. Taustalle tuli komppi ja rapin puolivälissä ”Joo, mä tiedän...” -laulua c-osasta, sekä c-osan sointukiertoa pitkällä äänillä. C-osan loppupuolella komppi loppuu, mutta harmonia jatkaa sopraanoiden laulaessa c-osan loppuun.

Kappaleessa oli monta osaa. Ryhmän into riitti kuitenkin hienosti kokeiluun ja uuden luomiseen.

4.5 Sun särkyä anna mä en

Pieni syntymäpäiväkeikka oli tulossa viikonloppuna. Alkulämmittelyiksi harjoittelimme keikkaohjelmiston kuntoon. Sen jälkeen aloimme työstämään Sun särkyä anna mä en -kappaletta. Mind map esiin ja muistelemaan minkälainen tämän kappaleen tuli olla:

- A cappella
- Alku yksitellen, vuoropuheluna
- Säkeistön taakse ”katoavaa” -riffi
- Kertosäkeistöön stemmat + jotain uutta, tai kertosaäkeistöä vähemmän
- Vahvasti ”Sillä en sun särkyä anna mä en” -kohta
- Herkkä mutta vahva.

Laitoin kappaleen soimaan ja kuuntelimme sitä. Siihen sai laulaa päälle ja miettiä stemmoja. Valitsin tämän työskentelytavan siksi, koska halusimme säilyttää paljon alkuperäistä. Kuuntelun jälkeen tuli paljon keskustelua muun muassa siitä, että alkuperäisessä on massiivinen säestys ja meille ei tule säestystä ollenkaan. Päätimme pelata dynamiikalla. Teemme siis selkeitä hiljaisia sekä voimakkaita kohtia. Tunnelman täytyy säilyä koko laulun ajan tiheänä. Rakenne tuli puheeksi saman keskustelun aikana ja siitä tuli tällainen:

- 1.säkeistö vuoropuheluna eripituisin fraasein, rauhassa, rubatona, yksi tai kaksi laulajaa kerralla. Viimeiseen fraasiin stemmat, jossa kaikki laulajat mukana. 1.säkeistö on kuin prologi, joka johdattelee tarinaan.
- 2.säkeistö lähtee heti ensimmäisen jälkeen. Se alkaa pienesti ja kasvaa pikkuhiljaa stemmojen lisääntyessä
- 1.kertosäkeistö, jossa melodian mukana kulkevat stemmat
- 2.kertosäkeistö, jossa taustalla pitkää ääntä
- 3.kertosäkeistö, jossa yksi laulaja aloittaa, puolessa välissä tulee stemmaa ja lopun laulaa taas vain yksi laulaja.

Tämän rakenteen johdattelemina aloimme kokeilla ensimmäisen säkeistön laulamista. Ajatuksena, että vaihto laulajalta toiselle menisi ”kuin höyhentä heittäisi” ja jokainen laulaja laulaa kuin ”ajattelisi äänen”. Taukojen merkitys korostui. Koimme, että tauot tekevät tunnelman, uskaltaa vain pitää sen. Mietimme vielä, tarvitseeko taustalle jonkin harmonian, mutta tulimme siihen tulokseen, että kun alku lauletaan vapaassa tempossa, rubatona, niin se saa olla yksinäinen eikä kaipaakaan muuta. Sitten alkaisi toinen säkeistö, johon ei tullut oikein mitään toimivaa ajatusta. Päätimme jättää sen hautumaan ja mennä eteenpäin, koska kertosäkeistöön tuli ideaa jo laulun ensimmäisellä kuuntelukerralla. Päätimme laittaa kaikki kertosäkeet peräkkäin, niin kuin alkuperäisessäkin, koska ne ovat kuitenkin erilaisia melodialtaan. Säkeistöjen välissä oleva jätettiin pois.

Jatkoimme työskentelyä niin, että soitin pianolla sointuja, osa lauloi melodiaa ja osa keksi stemmoja. Ensimmäinen kertosäkeistö syntyi helposti. Toisen kanssa taas vähän hitaammin. Kaikki oli tosissaan mukana tekemässä, mutta joku vaan ei nyt toiminut. Osa koki, että on vaikea löytää stemmaaääntä, tuntui, että ala- ja ylä-ääni ajautuivat laulamaan samaa oktaavissa, ehkä siksi, koska melodia liikkuu niin paljon. Päädyimme siihen, että teemme laulusta kolmiäänisen – melodia ja lisäksi kaksi ääntä. Kokeilimme vielä niin, että soitin sointuja, ja melodiaa ei laulanut kukaan. Siihen sointujen päälle sai laulaa pitkää äänimattoa, mitä mieleen tuli. Vasta sen jälkeen melodia mukaan. Tämä auttoi alkupuoliskon, mutta kertosäkeistön lopussa tuntui, että ”ei vaan irtoo...” Silti kaikilla ihmeellinen palo viedä asiaa eteenpäin ja kokeilla uusia juttuja. Aina ei voi mennä kaikki sujuvasti ilman mutkia, mutta mietin sitä, että tämän

kerran alkuun ei ollut mitään lämmittelyleikkiä tai johdatusta tulevaan aiheeseen, vaan harjoittelimme tulevalle keikalle. Ehkä nämä kaksi olisi voitu tehdä eri kerroilla. Kuuntelimme vielä alkuperäistä äänitettä, alääni sai siitä apua ja ylä-äänestä soinnut tuntuivat haasteellisilta. Jätimme asian hautumaan tuleville kerroille. Viikolla sain ääniviestin puhelimeen. Yksi sopraanoista oli saanut kotona oivalluksen, miten heidän osuutensa voisi mennä. Kirjoitin sen ylös ja kokeilimme seuraavalla kerralla ja totesimme sen toimivaksi. Otimme käyttöön. Jätimme tämän laulun hautumaan muutamiksi kerroiksi ja aloitimme uusina kappaleina, Miten ja miksi sekä Eipä tiennyt tyttö.

Yhden kerran alussa tein lämmittelyharjoituksen, johon otin Sun särkyä anna mä en-laulun säkeistön sointuja. Teimme harjoituksen, jonka olimme tehneet ensimmäisellä kerralla, mutta nyt yhdistin siihen pianon. Harjoitus eteni siis näin: Yksi aloittaa taputtamalla jonkin rytmin ja toistaa sitä koko ajan. Toinen jatkaa omaansa ja niin edelleen. Seuraavaksi sanotaan jokin tavu taputuksen kanssa yhtä aikaa ja jokainen tekee taas vuorollaan ja jatkaa omaansa koko ajan. Kun jokaisella oli taputus ja tavu, siirryin pianolle ja aloin soittamaan sointukiertoa ja he saivat antaa tavuille melodian. Tästä tuli mukavan kuuloinen ja ryhmäläiset kertoivat pitävänsä näistä lämmittelyharjoituksista. En kertonut heille, että sointukierto oli tietystä laulusta, kokeilin vain voisiko sattumalta tulla jotain käyttökelpoista. Tästä tuli mukavan harmoninen ja iloinen improvisaatio, mutta tähän kappaleeseen en käyttänyt sitä.

Jonkun verran aikaa on kulunut, ja tässä vaiheessa meillä oli valmiina jo muut kappaleet. Viimeisenä palasimme tähän lauluun, josta puuttui toinen säkeistö ja viimeinen kertosäkeistö. Otin työtavaksi tähän improvisaation, josta käytän nimeä suunnattu improvisaatio. Tässä yhdistyy ideaa circle song:ista, Heli Uusimäen kertomista työtavoista, Timo Lehtovaaran sovituksen kerroksista kuviossa 1 ja Vedetään hahusta-ohjelman improvisaatioesityksestä. Näistä muokkasin tämän harjoituksen: Tein laput, ensimmäisessä luki melodia, toisessa lisä-äännet (Lehtovaaran kuviossa vastääni/-äännet) – tämä lappu tarkoitti kuitenkin jotain ääntä, joka ei kulje melodian mukana vaan omana melodianaan tai melodianpätkänä jossain kohden. Kolmannessa lapussa luki harmonia, johon sisältyy esimerkiksi nuottipinoja, joista olen pitänyt ryhmälle opetustuokion aikaisemmin. Neljännessä lapussa luki rytmi, tämä käsittää jonkin rytmisen elementin, joka pitää kappaleen kasassa ja vie eteenpäin, joko laulettuna tai kehorytmeillä.

Laitoin laput lattialle. Aloitimme laulamaan kahta tahtia, ”Et ole vahva et, yön varjoon pakenet”, rauhalliseen tempoon. Toistimme monta kertaa tätä samaa lausetta, ja sitten kun joku sai idean esimerkiksi lisä-äänestä, hän siirtyi lapun luo laulamaan sitä. Siihen sai halukkaat liittyä mukaan. Toinen sai idean harmoniasta ja siirtyi harmonia lapun luo ja siihen sai halukkaat tulla mukaan laulamaan samaa tai keksimään stemmaa. Rythmi lapulle ei tullut tällä kerralla kukaan. Sitä ei tarvittu. Sitten siirryimme eteenpäin

ja otimme mukaan kaksi seuraavaa tahtia. Loppuun emme tarvinneet lappuja, ne toimivat hyvänä herätelijänä aluksi vaikeaksi kokemaamme keksimiseen. Saimme toisen säkeistön valmiiksi. Sitten vielä viimeinen kertosaäe. Tästä tehdään pienin ääneltään, kuin huokaus. Aloitimme laulamaan melodiasa ja sen jälkeen stemmojen kokeiluun. Huomasimme, että voimme käyttää hyödyksi edellisiä kertosaäkeitä jonkin verran. Tämän kohdan teossa puhuttiin paljon dynamiikasta ja sanojen painotuksista. Päädyimme myös siihen, että laulun lopettaa sama laulaja, joka sen myös aloittaa ja näin tuli valmiiksi tämäkin kaunis laulu.

4.6 Miten ja miksi

Miten ja miksi -laulua ajattelin lähestyä teorian kautta. Olin edellisellä kerralla kertonut teorian keinoista sovittamiseen. Kerroin aina yhden asian ja sitten heti kokeilimme mitä se voisi olla käytännössä tai otin esimerkin jostain kappaleesta, mitä olemme laulaneet VoxPihlajassa ja kokeilimme myös sitä. Halusin ottaa käytännön heti mukaan, koska suurimmalle osalle teoria on uutta asiaa tai siitä on kauan, kun ovat olleet sen kanssa tekemisissä. Mielestäni pääsee paremmin sisälle uuteen asiaan, kun voi tutustua siihen eri aistien kautta. Minulla oli mukana kartongille piirretty nuottiviivasto ja magneettinappeja nuotteina. Sen avulla käytiin läpi eri intervaleja, miltä ne näyttävät nuottiviivastolla ja lauloimme niitä, jotta saamme myös kuulokuvan. Teimme esimerkiksi terssipinon, joka oli Cmaj7-sointu sekä kvarttipinon. Lauloimme niitä, kuulostelimme ja saimme tuntuman, miltä niitä tuntuu laulaa. Kokeilimme myös näin tietoisesti miltä kuulostaa, jos kaksi ääntä liikkuu toisiaan vasten tai vastaavasti samansuuntaisesti tai jos toinen ääni pysyy paikallaan. Näitä olemme kuorossa laulaneet varmasti aika paljon, mutta nyt tässä kokeiltiin teorian valossa samoja asioita.

Kun kokoonnuimme tekemään Miten ja miksi-kappaletta, keskustelumme ajautui viime joulukuun, jolloin olin puhunut eräästä lastenlaulusta, jossa oli kiva leikki. Teen työtä lasten kanssa, ja ryhmässä on myös muita, jotka tekevät samoin. Olin siis luvannut opettaa joskus heille tämän leikin. Nyt kun se tuli puheeksi, niin otin extempore sen alkulämmittelynä. Ajattelin, että teorian vastapainona nyt vähän poni-leikkiä, ja hauskaahan se oli. Sen liikkumisen jälkeen oli mukava ja iloinen mieli istahtaa ja alkaa tehdä uutta sovitusta. Jälleen sama kaava toistuu, mind map esiin ja siellä lukee:

- A cappella
- Tarina kulkee säe/fraasi kerrallaan laulajalta toiselle säkeistössä
- Vahva vuorovaikutus ja kontakti laulajien kesken – kehonkieli, katse fraasien vaihtuessa

- Kertosäe: stemmat, kaikki laulaa, osalla äänimattoa
- Kertoo rakastumisen tarinaa, ihmettä, kypsempää pohdintaa.

Sitten päätettiin rakenteesta ja siitä, että sopraanoille tulee melodia. Laulettiin läpi koko kappale ja aloitettiin kokeilut, miten ja miksi-kohtaan, kvarttipinosta (g^1 , d^1 , a ja e). Sitten kokeiltiin terssipinoa, johon melodia tulee sekunnin päähän (g^1 , f^1 , d^1 , bb), sitten vielä lisättiin alimmaiseksi g. Vielä yksi kokeilu oli nuottikimppu: g^1 , f^1 , e^1 , bb. Näistä positiivisin, mystinen, kysyvä tunnelma oli toisessa kokeilussa, joka päätettiin ottaa, g^1 , f^1 , d^1 , bb. Tämän jälkeen pyrittiin kuljettamaan ääntä seuraavan soinnun lähimpään ääneen ja kuunnella sointia. Jos kuulokuva ei miellyttänyt, niin kokeiltiin jotain muuta, vaihdettiin esimerkiksi yksi ääni jonnekin suuntaan ja taas kuulosteltiin. Jos joku kohta ei tuntunut hyvältä, saatoimme jättää jonkun äänen pois kokonaan. Tähän tilanteeseen ryhmänjäsenet kommentoivat: ”Jos ei löydy sopivaa ääntä, niin ollaan hiljaa...tämä voi olla myös tehokeino...tai selviytymiskeino...naurua”

Bassolinjasta aloimme puhua, kun huomasimme, että soinnun perusääni ei ole alin tai paikoin sitä ei ole ollenkaan. Tulimme siihen tulokseen, että tämä kappale saa jäädäkin vähän niin sanotusti ilmaan, koska haluamme, että sovitukselta kuuluisi kysymys: Miten ja miksi?

4.7 Eipä tiennyt tyttö

Yhden kerran pidettiin pitempi kokoontuminen, ja tämä laulu aloitettiin silloin kahvitauon jälkeen, joten mitään alkuperäistä ei otettu tämän tekemisen alkuun. Tästä ei löytynyt valmista nuottia, joten kirjoitin suuntaa-antavan melodia ja sointulapun tälle kerralle. Aloitimme jälleen katsomalla mind mapin:

- Solisti kertoo tytön tarinaa säkeistöissä, kertosaäkeistöissä solisti on hiljaa
- Kertosäkeistöissä laulaa kaikki stemmoissa
- Alkaa pienesti esimerkiksi sellolla tai viululla
- Dyddytykset (alkuperäistä kitaraa mukaillen) säkeistöön
- Aata ja dyddytyksiä ennen kertosaäkeistöä olevaan osaan
- Lisää soittimia laulun edetessä
- Kiljunaiset = korkea ääni ”kaatuu” alas – kappaa tukkas-osaan
- Tunnelma haikea.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan ajattelimme ottaa tähän soittimia, mutta vaihdoimme kuitenkin a cappellaksi. Ideoita otimme alkuperäisestä äänitteestä ja haimme harmonioita, jotka nousivat tekstin tunnelmasta. Kappale alkaa ”dyddytyksellä”, joka mukailee alkuperäistä kitaraa. Tämä on myös säkeistöissä taustalla. Säkeistön melodiaan haluttiin ottaa kaksilaulajaa, toinen laulaa melodiaa ja toinen terssiä alemmaa. Kokeiltiin myös terssiä ylempää stemmaa, mutta tulimme siihen tulokseen, että laulu menettää luonteensa sillä. Kuuntelimme välillä alkuperäistä äänitettä ja sen siivittämänä seuraavaan osaan taustalle otettiin pitkää ääntä ja alun ”dyddytystä”. Se tuli jotenkin helposti ja olimme yksimielisiä.

Kertosäkeistöön haluttiin voimaa, joten kaikki laulaa stemmoissa, paitsi ”terssitytöt” kuuntelee. Puhuimme ensin, että sanoma täytyy tulla esiin selkeästi, se saa olla syyttävä ja ehkä ahdistavakin. Sanat ovat tärkeämmät kuin melodia. Lähdetään puhtailla sävelillä ja viimeinen ”Eipä tiennyt tyttö”-kohta olisi riitainen. Näiden keskustelujen pohjalta lähdimme keksimään stemmaa. Tuli ajatus, että alun stemma olisi jotenkin suoraviivaista, ja siitä seuraava ajatus; kun melodia liikkuu, niin stemma on paikallaan ja päinvastoin. Kokeilimme senkin, että stemma liikkuu melodian mukana, mutta hylkäsimme sen sekavuuden takia. Näitä kokeilimme niin, että soitin sointuja pianolla, osa lauloi melodiaa ja osa keksi stemmaa ja osa kuunteli ja kommentoi, antoi ehdotuksia ja mielikuvia, keskustelimme ja teimme muutoksia ja taas kokeilimme. Välillä jokainen hyräili itsekseen ja sitten kokeilimme pelkästään yhtä stemmaa kerrallaan ja sitten vasta kaikki yhteen. Näin tuli valmis kertosäkeistö. Sen päivän työt olivatkin siinä ja jatkoimme seuraavalla kerralla.

Toinen säkeistö on samanlainen kuin ensimmäinenkin, mutta lisäsimme siihen pitkää ääntä taustalle kaksiaänisenä. Jätimme välisoitoista tahteja pois. ”Kampaa tukkas” -kohta alkaa pelkistetysti melodian päälle laitetusta korkeasta äänestä ja sitten tunnelmasta tulee huojuvampi äänien liu’uttamisella paikoin. Liukuäänillä haetaan mystiikkaa, vähän pirullistakin tunnelmaa. Tähän tulokseen tultiin yhteisen keskustelun ja kokeilujen tuloksena. Liukuäänikokeilujen jälkeisiä kommentteja: ”Joo, hyvä, just näin, kuulitteko”, ”Hui, meni aivan kylmiä väreitä”, ”Oikein vähän pelottavaakin”. Alaaäni tulee mukaan ja kun laulussa ”jätkä lähestyy”, tunnelma tiivistyy ja alaaäänille tulee rytmi paikallaan pysyvällä melodialla. Tämän jälkeen alaaänet tekevät myös liu’utuksen.

Kolmannella kerralla mietittiin, josko laitettaisiin säkeistöihin matalaa alaaäntä pohjaksi. Se kuulosti tosi hyvältä, mutta ääni oli niin matala, että sen laulaminen pitkän ajan on raskasta. Mietittiin myös kertosäkeistöihin harmoniaa pohjaksi, mikä liikkuisi alhaalta ylös puolinuotteina, kolmisointuina. Ne otamme kaikkiin muihin kertosäkeistöihin paitsi viimeiseen. Viimeinen saa olla vähän hiljaisempi kertosäe.

5 POHDINTA

Paljon keskustelua, ideoita, kokeiluja, perusteluja, vähän liikituksen kyyneleitä ja paljon naurua. Muun muassa tällaisesta koostui näiden neljän laulun sovittaminen yhteistyössä. Sivutuotteena opimme jonkin verran musiikin teoriaa. Keskustelua tuli esimerkiksi siitä, voiko sanoa sekunti ylös tai alas vai käyttääkö mieluummin askel ylös tai alas. Tästä pääsimme syventämään intervallitietämystä niiden laadusta. Ylenys-, alennus- ja poistomerkit tulivat myös keskustelun lomassa tutuiksi. Projektin aikana mietimme myös mikä on harmoniaa, onko epäharmoniaa olemassa? Tässä projektissa toteutui hyvin kokemuksellinen ja yhteistoiminnallinen oppiminen, vaikka se nyt ei ollutkaan päätarkoitus, mutta sivutuotteena tuli jotain opittua. Se on hyvä asia!

Aluksi mietin, tulenko toimeen tämän ryhmän vetäjänä, aikamoinen joukko määrätietoisia naisia! Hyvin onneksi meni, koska he ovat myös toiset huomioon ottavia naisia. Itse lukeudun niihin hitaampiin ihmisiin, jotka tahtovat ensin rauhassa katsoa, mitä ollaan tekemässä ja sitten vasta toimia, siksi mietin alussa, selviänkö tehtävästäni. Ryhmän kanssa työskenneltäessä on hyvä tiedostaa, että jokaisella saattaa olla oma näkemys laulusta ja tulevasta sovituksesta ja sen parhaasta tekotavasta. Eräästä laulusta muutama kuorolainen ei pitänyt ollenkaan, mutta sovitusta tehdessämme ja sitä siinä samalla laulaessamme yksi heistä huudahti: ”Apua! Minähän alan tykätä tästä biisistä!” Ja toiset nyökyttelivät vieressä: ”Tästä tulee niihin hyvä!” Yhdessä tehden voi alkaa nähdä asioita eri kulmista ja löytääkin epämieluisasta asiasta hyviä puolia.

Mikä sitten on meille ominaisin tapa tehdä sovituksia? Tekemisen ja kyselyn perusteella ominaisinta meille on vapaa improvisointi, ja hyvänä kakkosena tulee teorian avulla sovittaminen. Saimmeko sitten näillä kokeiluilla aikaan käyttökelpoisia äänimaisemia? Kaikki erilaiset kokeilut ja äänileikit, joita teimme ovat hyviä ideoiden herättelijöitä ja aiheeseen johdattelijoita. Ja itse huomasin sen, että esimerkiksi suunnattu improvisaatio auttaa kohdissa, joista ei tahdo päästä eteenpäin, vaikkakin osa pitikin sitä vaikeana. Äänileikit toimivat hyvin myös yhteisen soundin löytämisenä ja äänenavauksena. Vapaa improvisointi oli suuriman osan mielestä helpoin tapa, koska siinä ei heidän mielestään tarvitse osata mitään. Tuosta osaamisesta tai osaamattomuudesta voisin olla hieman eri mieltä. Vapaa improvisointi oli myös ”jännää, kunhan uskaltaa vain kokeilla” ja ”monesti hyvät ideat syntyvät kokeilemalla ja hetken huumassa”. Teoria oli luontevinta seuraavaksi, koska siinä voi kokeilla erilaisia nuottipinoja ja kuulos-tella niitä, mikä miellyttää korvaa eniten. Helpointa, koska tekeminen ”ei jäänyt niin paljon oman oivaluksen varaan” sekä helpointa, koska ”olen nuottien orja”. Vaikka ei osaisi nuotteja, voi silti ehdottaa,

kokeillaanko jotain, missä äänet ovat aivan lähellä toisiaan tai vastaavasti kaukana toisistaan ja sellainen, joka osaa nuotit voi esimerkiksi pianon avulla antaa äänet ja sitten kokeillaan laulaa niitä. Mielestäni vaikka ei osaisi nuotteja, voi kuitenkin osallistua teoriapainotteiseen sovittamiseen, kun kuvailee, millaisen äänimaiseman haluaisi. Siinä samalla voi taas oppia jotain uutta!

Huomasin, että nopeampitempoisille ihmisille vapaa improvisointi oli helpointa ja suunnattu vaikeampaa. Vähän hitaampitempoisille taas suunnattu oli helpompaa kuin vapaa, vaikka kuitenkin ”mukavan vaikeaa”. Liikkumisen käyttö keksimisessä oli hyvä koreografian sekä rytmien suunnitteluun. Hitaampitempoiset pitivät myös teoriasovittamisesta enemmän kuin nopeampitempoiset.

Asia, mikä ei aina toiminut, oli eteenpäin meno tehokkaasti. Monesti meillä kaikilla oli vaan niin paljon asiaa, minkä halusi sanoa. ”Höpötys vie aikaa”, ”Toisaalta höpötys toimii ehkä luovuuden lähteenäkin...” Aina ei kaikki saaneet omaa ääntä kuuluviin, koska nopeammat ehtivät ensin. Monesti kävi myös niin, että hitaammin lämpenevä oli ajatellut juuri samaa, mutta ei ollut vielä ehtinyt pukea sitä sanoiksi. ”Tai aina ei jaksanut puhua oman idean puolesta, jos muilla on isoja ajatuksia.” Kuitenkin kaikki ovat tähän mennessä tyytyväisiä tilanteeseen. Hitaammin lämpenevä kokee, että saa osallistua riittävästi ja kertoo: ”Pohdin pidemmän ajan ja saan niin sanotuilta nopeammin hoksaavilta ryhmäläisiltä tukea omiin ajatuksiin.”

Mikä sai aikaan sen, että ryhmässä sai äänensä kuuluviin? Vastauksina oli rento, rohkaiseva, turvallinen, luottamuksen ilmapiiri, ei tarvitse olla tietynlainen, saa olla esillä sen verran kuin haluaa, ryhmä on toisia arvostava ja kunnioittava sekä monipuolinen ja innostunut, me-henki on voimakas. Tähän mennessä matkaamme on tarttunut luottamusta omaan nuottikorvaan, teoriatieto on lisääntynyt ja rohkeutta ja uskallusta tullut lisää. Tämä on ollut osalle myös voimaannuttava kokemus ja toiset ovat alkaneet laulaa automaattisesti stemmaa radiosta tulevaan musiikkiin.

Oliko kollektiivinen sovittaminen sitten kaaosta vai saimmeko aikaan hienoja kokonaisuuksia? Prosessimme ei ollut kaaosta, tämä oli yhteistä keskittynyttä tekemistä, yhteen hiileen puhaltamista. Uskon, että tämä onnistui siksi, että ryhmädynamiikka toimi hyvin ja tunnemme toisemme ja tietysti kaikilla ihmeellinen palo tehdä musiikkia ja saavuttaa hyvä lopputulos. Laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole mitattavissa. Se on aina jossain määrin mielipidekysymys. Mielestäni saimme aikaan hyvin soivia sovituksia prosessin kehän pyöriessä omaa rataansa. Kun ajattelimme, että tämä on nyt valmis, niin harjoitteluvaiheessa huomasimme muuttavamme vielä jo tehtyä. Jotain jätetään pois ja jotain lisätään. Näin toimintatutkimuksen sykleissä etenimme hyvään lopputulokseen.

Meillä on vielä kappaleita jäljellä ja uskon, että saamme ne tehtyä näillä samoilla keinoilla:

- ✓ Kokoonumisissa vapaa tunnelma ja hulluttelukin sallitaan
- ✓ Ideointivaiheessa ei-kielto. Kyllä ja ehkä ovat sallittuja.
- ✓ Suunnitellaan, minkälainen kappaleesta halutaan
- ✓ Päätetään kappaleen rakenne
- ✓ Improvisoidaan tai etsitään teorian kautta äänimaisemaa
- ✓ Kaikki nauhoitetaan ja kirjoitetaan nuoteille
- ✓ Harjoitellaan ja muokataan uudestaan, jos joku kohta ei toimi
- ✓ Jos ei keksi mitään ja jäädyään jumiin, kokeillaan lähestyä eri tavalla asiaa tai jätetään hautumaan ja tehdään välillä jotain muuta kappaletta.

Tätä projektia ei suoranaisesti voi yleistää toimivaksi joka paikassa, mutta tästä voi ottaa ideoita omaan toimintaan. Projektiin vaikuttaa moni asia, esimerkiksi ryhmäläisten ja vetäjän motivaatio, taidot, ryhmäläisten keskinäiset suhteet – ovatko tuttuja vai vielä vieraita keskenään.

Prosessilla on ollut hyvä vaikutus itseeni ryhmän vetäjänä. Olen saanut rohkeutta lisää. Laulajat ovat pitäneet siitä, että saa itse vaikuttaa ohjelmistoon sekä joka kerta saamme luoda jotakin uutta yhdessä. Se on tiivistänyt ryhmämme me-henkeä. Tämä on osallistavaa toimintaa. Laulajan rooli on ollut erilainen, mitä normaalissa kuorossa. Yleensä stemmat ovat valmiina, ne harjoitellaan ja sitten keikalle. Tämä on vielä aika ainutkertaista ja se vaatii ryhmältä rohkeutta, luottamusta ja toisen kunnioitusta.

Tutkimuksessa olen tullut siihen tulokseen, että tämän ryhmän kanssa homma toimii. Nauhoitusten kuuntelu kotona on vienyt aikaa, mutta se on ollut sen arvoista. Partituurien kirjoittaminen nauhoituksesta oli mielestäni selkein tapa tehdä. Toisena vaihtoehtona olisi tietysti voinut kirjoittaa stemmat yksittellen jo heti kun ne keksittiin. Sen hylkäsin kuitenkin, koska niihin saattoi tulla muutoksia ja uudelleen kirjoittaminen ja pyyhkiminen olisi vienyt paljon aikaa ja se olisi voinut latistaa tunnelmaa. Toisaalta jokainen stemma olisi voinut kirjoittaa omat nuotit ja olisin ottanut ne ja kirjoittanut kotona puhtaaksi. Tähän en sitten kuitenkaan ryhtynyt, koska osa ei tiedä nuotteja, enkä halunnut, että kukaan joutuisi eriarvoiseen asemaan. Nuotinkirjoitusta voisimme kuitenkin jatkossa harjoitella.

Haasteellisinta tässä projektissa oli stemmojen kirjoitus partituuriin loogisesti. Ryhmässä ei välttämättä tarvinnut sopraanon laulaa omasta rekisteristään vaan sopraanokin saattoi laulaa todella matalalta. Jokainen sai halutessaan kokeilla oman äänensä rajoja. Antoisinta tässä projektissa ovat olleet ihmiset. Vaikka joskus menin väsyneenä työpäivän jälkeen harjoituksiin, lähdin sieltä iloisella mielellä kotiin,

sanelimessa äänitettynä taas paljon uusia stemmoja. Musiikki ja ryhmä aitoja ihmisiä pitää mielenkin virkeänä.

Mietin vielä, tekisinkö jotain toisin? Ehkä voisin mennä nopeammin aiheeseen ja kieltää 20% höpötyksestä. Muuten en tekisi muuta toisin. Alkuun selkeä ajatus siitä, millaisella ajatuksella aletaan laulua muokata. Rakenne on mielestäni tärkeä olla heti alkuun selvillä. Siinä on hyvä runko, minkä päälle alkaa tehdä uutta sovitusta.

Soivia esimerkkejä en laita tähän, koska tekijänoikeudet tulevat vastaan. Partituurien osalta on sama asia. Meitä voi tulla kuuntelemaan keikoille ja siellä mitä todennäköisimmin soivat nämäkin kappaleet. Siellä kuuluu meidän tapamme sovittaa: Sanoituksesta lähtevät tunnelmat luotuna harmonioiksi, vapaasti improvisoimalla sen mukaan, mikä kuulostaa hyvältä. Jos jumiudutaan johonkin, käytämme apuna teorian tietoa.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, P. 2009. Saatavissa: http://www.edu.oulu.fi/tohtorikoulutus/jarjestettava_opetus/alasuu-tari/mita_laadullinen_tutkimus_on.pdf. Viitattu 7.3.2019
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kannisto, J. 2018. Ideas for arranging a cappella. Opetusmateriaali. Sibelius Akatemia.
- Karlsson, P. 2016. Organic Groups co-creative development in social ecosystems. Luentomateriaali. Sibelius Akatemia.
- Kauppila, R.A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Keuruu: PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy.
- Koppa. Jyväskylän yliopisto 2015. Toimintatutkimus. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>. Viitattu 16.4.2018
- Lehtovaara, T. 2014. Sovitusopas harrastajaryhmien vetäjille omien sovitusten laatimisen avuksi. Helsinki: Sulasol.
- Nuutinen, O. Jyväskylän yliopisto. Hiljainen tieto. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/hiljainen-tieto>. Viitattu 24.4.2018
- Rigtrup, M. & Kjaer, M. 2013. Modern Vocal Music, handbook for choir leaders.
- Teosto 2018. Mikä on sovittamista? Saatavissa: <http://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/mika-sovittamista>. Viitattu 24.4.2018
- Toom, A., Onnismaa, J. & Kajanto, A. (toim.). 2008. Hiljainen tieto – tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura. Gummeruksen Kirjapaino.
- Uusimäki, H. 2018. Ohjauskeskustelu. Helmikuu 2018 Kokkola

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty

Millaisen tunnelman haluamme välittää?

Mikä on tyyli / genre?

Onko sooloja?

Laulaako kaikki kaikissa lauluissa?

Mitä kohtaa haluamme kappaleessa korostaa?

Laulammeko hiljaa vai voimakkaasti tietyt kohdat?

Tehdäänkö selkeää vai paksumpaa harmoniaa?

Laulammeko säestyksen kanssa vai ilman?

Millä stemmalla on melodia?

Rakenne?

Voidaanko kulkea jostain kappaleesta suoraan toiseen, ilman paussia?

Tehdäänkö stemmoista samarytmistä vai erirytmisiä menevää?

Saman suuntaista tai erisuuntaista?

Tehdäänkö 2-, 3- vai 4-äänistä satsia?

Rytmiikka?

Voidaanko ”sekoittaa” joitain lauluja keskenään?

Sopiiko kappaleeseen tausta uu, sanahoku, kehorytmit, tms.?

LIITE 2

Kysely

Mikä toimintatapa sovituksia tehtäessä oli sinulle luontevinta ja miksi?

Toimintatapoja oli:

Improvisointi (lauletaan vapaasti mitä mieleen tulee)

suunnattu improvisointi (laput lattialla)

sovittaminen teorian avulla (nuottipinokokeilut)

keksiminen liikkumisen avulla (rap-rytmit)

Mikä ei mielestäsi toiminut?

Oletko oppinut jotain projektin aikana?

Saitko äänesi kuuluviin ryhmässä, saitko osallistua tarpeeksi? Jos vastaus on ei, minkä koet vaikuttaneen siihen? Jos vastaus on kyllä, mikä sen sai mielestäsi aikaan?

Vapaa sana: